

L'autoestima en l'educació infantil

Maria Dolz | Maria Vicenta Gámir

Aquest projecte va nèixer d'una iniciativa de tot el claustre del col·legi públic González Gallarza, d'Alaquàs (València), amb la finalitat de desenvolupar un programa d'acció tutorial al centre. Un dels temes que consideràvem rellevant per treballar era l'autoestima dels nostres escolars.

Per desenvolupar aquest treball sobre l'autoestima, es va elaborar un programa amb uns continguts, uns objectius i unes activitats adequades per a cada nivell. Cada setmana fèiem una revisió del treball realitzat i ens proposàvem dur a terme noves actuacions per a la propera.

Tot i tenir en compte el treball d'altres nivells, vam considerar que en l'educació infantil hi hauria la necessitat d'adequar el programa de l'autoestima de manera diferent, tant per les característiques dels nostres escolars com per les seves edats, ja que tenim xiquets i xiquetes de tres a cinc anys.

Un principi que calia tenir en compte en tota la nostra actuació era la motivació dels nostres infants i la proposta d'activitats molt relacionades amb el seu món afectiu, constituït per la família, l'escola i l'entorn més pròxim. Aquests tres àmbits formen part de la seua vida afectiva i són un camp que afavoreix i que potencia enormement la integració social.

Així doncs, centràrem el nostre treball en els dos àmbits més importants per als xiquets i les xiquetes d'aquestes edats: la família i l'escola.

Dins de l'àmbit familiar, es va informar els pares i les mares del nostre projecte i els demanàrem la seua col·laboració en la recerca del material (fotografies, ninos, informacions, etc.). A l'escola, el treball del projecte exigia la concreció d'una programació amb uns objectius bàsics i un seguiment i una revisió constants.

El projecte d'autoestima

El nostre treball es basa en l'observació sistemàtica, tant del nostre alumnat com de la nostra tasca educativa.

Els docents i les docents estem en una situació privilegiada per influir en l'autoconcepte dels escolars, i en molts dels casos la nostra actuació pot ser decisiva per a ells. Aconseguir establir un ambient que afavoreixi el desenvolupament d'un autoconcepte positiu és, segons Canfield i Wells (1977), un dels majors reptes de les educadores i els educadors.

El desenvolupament d'un autoconcepte positiu del nostre alumnat exigeix l'existència d'un clima adequat, que facilite i estimele tant l'expressió dels xiquets i les xiquetes, com l'acceptació d'un mateix i de les altres persones. El principal responsable d'afavorir aquest clima és el professorat. Per aconseguir aquest clima facilitador d'un autoconcepte positiu dels xiquets i les xiquetes, dirigirem les primeres

observacions envers la nostra conducta i les nostres actituds a través d'uns registres. Un cop acabat el registre, revisarem i avaluarem tota la informació i la completarem amb aquests aspectes: l'anàlisi del nostre autoconcepte, les expectatives que teníem del propi alumnat.

Elaborarem la planificació d'uns objectius i d'unes activitats amb un seguiment continu i programarem la temporització i l'autoavaluació. D'aquesta manera, la nostra activitat docent pretindrà:

- Implicar els nostres infants en els objectius que es volen aconseguir.
- Estimular el compromís i la responsabilitat.
- Fer-los agents actius, protagonistes del seu aprenentatge.
- Facilitar una retroalimentació positiva que els donarà seguretat i confiança, d'aquesta manera milloraran la seua autoestima.
- Evitar jutjar i fer comparacions.
- Crear les condicions necessàries perquè la nostra activitat diària ajude les xiquetes i els xiquets a aclarir i a construir el propi esquema de valors.

Un altre dels aspectes que cal tenir en compte, era les expectatives que nosaltres teníem respecte als nostres infants.

Les investigacions confirmen que les expectatives dels professors i les professores

sobre l'autoconcepte dels alumnes i les alumnes depenen del nivell de l'autoestima d'aquests i del grau en què el professorat siga significatiu per a l'alumnat. És clar que l'efecte és més gran com més xicotets són els infants.

Aquestes expectatives es comuniquen amb la nostra actuació, conscientment i inconscientment, mitjançant la comunicació verbal, la freqüència i la qualitat dels contactes verbals i la comunicació gestual, com ara el to de veu, l'expressió de la cara, els gestos, etc.

Bruns (1982) fa algunes recomanacions a les docents i als docents per neutralitzar els efectes negatius de les expectatives dirigides a l'alumnat: actuar parcialment i tractar tots els infants per igual, mostrar a tots els xiquets i les xiquetes el nostre suport, la nostra atenció i la nostra consideració. A més, cal que els elogis siguin realistes i que les activitats proposades siguin apropiades per a les seues capacitats i possibilitats. Si nosaltres, com a mestres, confiem en les capacitats i en l'èxit dels aprenentatges assolits pels nostres xiquets i xiquetes, aquests es formaran una imatge positiva d'ells mateixos, de les seues possibilitats reals i de les pròpies limitacions.

Les activitats

La primera activitat està dirigida al reforç d'un ambient motivador per als infants, la qual cosa afavorirà el desenvolupament de tot el projecte. Començarem fent uns jocs d'estimar. Vegeu quadre annex.

HEM PARLAT DE...

- Identitat i autonomia.
- Autoestima.

M. Vicenta Gámir, Maria Dolz
CEIP González Gallarza. Alaquàs (València)
Tel.: 963 552 865

Quadre annex

JOCs

▪ *Em vols?*

Objectius: facilitar la distensió i afavorir la imaginació i la concentració.

Participants: grup classe.

Com s'hi juga?: asseguts en cercle, la persona que comença el joc li diu a la que té en un costat: «Em vols?». Aquesta li respon: «Sí, t'estime, però ara no puc riure».

Després, la primera persona intenta fer riure la segona. Continua així tot el grup fins arribar de bell nou a la primera, i es tanca el cercle.

▪ *Nius i pardalets*

Objectius: afavorir la confiança, la cooperació i la distensió.

Participants: grup classe.

Com s'hi juga?: ens dividirem en grups, els uns seran nius i els altres, pardalets. Després d'un senyal acordat, els pardalets hauran de ficar-se dins dels nius.

▪ *Bombardeig de paraules*

Tothom assegut en cercle, un infant es col·loca al centre i la resta en dirà qualitats positives.

▪ *Casa*

Jugarem a perseguir-nos. Si algú fóra agafat, hauria de quedar paralizat fins que un altre dels xiquets i les xiquetes que corren li faci una besada, gràcies a la qual es podrà tornar a moure.

Conclusions

Tots els jocs eren molt motivadors i els infants hi participaren amb entusiasme. Hi ha anècdotes i detalls que cridaren la nostra atenció, com ara:

Al joc de «Nius i pardalets» es van notar les preferències entre amics i amigues. Però, curiosament, la gran majoria es col·locava al niu de la mestra.

Fer diferències entre qualitats físiques i psíquiques és prou difícil, fins i tot en els majors de primària, i en aquestes edats tan primerenques encara ho és més. Al principi feien més referència a les qualitats físiques, com ara: «corre molt», «és molt fort», «és guapa», «té uns ulls bonics»... Però prompte aprengueren a diferenciar les qualitats físiques de les psíquiques, encara que el repertori era escàs: «és molt sabut», «treballa molt», «és afectuós», «comparteix les coses», «no pega»...

CONSTRUIM ELS RACONS

▪ *La joguina preferida*

Els xiquets i les xiquetes han de portar «la seva joguina preferida». Tots asseguts a l'estora parlem dels ninos i de les joguines que estimem.

Presentació del nino o de la joguina:

- Té nom?
- A què jugues amb el nino?
- Que hi parles?
- Per què és el teu nino més estimat?
- El deixaries als teus companys i companyes perquè també hi pogueren jugar?

Tots els xiquets i les xiquetes van passant-se els ninos presentats, expressen les seues sensacions i els fan gestos afectuosos, com ara petonets, abraçades, etc.

Quan faran la relaxació, agafaran els ninos i es gitaran a l'estora tot escoltant una musiqueta.

Aquest racó va ser dels més motivadors. Els infants gaudiren amb els ninos jugant amb ells, però especialment portant-los a l'escola i compartint-los amb els seus amics i les seues amigues.

Quan fèiem la relaxació, de manera espontània, les criatures anaven a buscar els ninos i de vegades se'ls intercanviaven entre elles.

En molts casos se'ls emportaven a casa, perquè dormien amb ells, i l'endemà els tornaven a dur.

▪ *Les persones que m'estimen*

La família: demanarem la col·laboració als pares i a les mares perquè dugueren fotos familiars amb els seus fills i les seues filles en situacions afectuoses.

A l'estora, els xiquets i les xiquetes mostraren les fotos als companys i companyes i explicaren les situacions dels fets, les persones que hi havia amb ells, etc.

Amb totes les fotos, férem un mural i el col·locàrem a l'alçada dels infants, junt als ninos, perquè s'hi pogueren veure.

Aquest mural era força visitat per la gran majoria d'infants, que gaudien mostrant la pròpia foto als companys i companyes i parlant de la situació viscuda.

MURALS

▪ *Murals de la classe*

Es confeccionà un mural per a la classe amb fotografies que representaven diferents accions d'activitats escolars que anaven acompanyades d'uns rètols.

«Som afectuosos», «no ens barallem», «ajudem els altres», «estem contents», «compartirem les coses».

Diàriament, a les dues classes férem una assemblea en què es revisaren aquests aspectes. Cadascú expressava la seua opinió i els altres l'escoltaven i hi feien intervencions, de vegades recriminatòries, i n'emetien opinions. Es reflexionava sobre el que s'havia dit i, per últim, cadascú s'autoavaluava.

Sorgien moltes situacions de conflicte, sobretot del pati, jugant al futbol. La majoria de les baralles eren entre els xics i molt poques vegades hi estaven implicades les xiquetes.

En l'exposició dels conflictes, hi predominaven més els fets que no pas les intencions. Aquesta activitat era força enriquidora, perquè d'una situació de conflicte on sols s'avaluava el fet de manera molt subjectiva, s'anaven creant nous conflictes que desestabilitzaven les seues raons i les seues veritats. Així doncs, mitjançant el contrast d'opinions, escoltant-se els uns als altres, a poc a poc anaven reflexionant i arribaven a unes conclusions menys subjectives.

Observar i ficar atenció als seus discursos i als raonaments que hi exposen, contrastar unes versions amb unes altres, crear conflictes que els puguen fer pensar i reflexionar davant d'una situació i que els ajuden a ser més flexibles és una tasca prou difícil en aquestes edats, però no per això deixarà de ser útil. Pensem, doncs, que és una activitat molt necessària per a una societat on escoltar no

és gaire freqüent, i la inflexibilitat i la intolerància són prou habituals en les nostres relacions socials. Cal ajudar els més menuts en les seues explicacions; pel que fa als més grans, has de saber reconèixer quan diuen la veritat o quan no la diuen. En la resolució dels conflictes, hi participem tots plegats. Sovint ens podem trobar amb la seua falta d'imparcialitat i en la seua actitud impulsiva, tal com hem reflectit abans, i de vegades es mostraran durs amb els propis companys i companyes, per a qui reclamaran alguna mena de càstig.

▪ *Mural amb paraules afectuoses*

Asseguts en cercle, tots i totes recordaran les paraules afectuoses que els diuen a casa, qui les hi diu i quina és la que més els agrada, amb la intenció de ficar-la al mural de «Paraules afectuoses».

En una cartolina de color fluorescent, hi escriurem les paraules i hi enganxarem la foto de cadascú.

A la classe de quatre anys, els demanarem que porten un dibuix de casa amb la paraula afectuosa i, amb el recull de totes, es confeccionarà també un llibre de classe.

▪ *Com em trobe avui*

Amb una cartolina, farem un mural on expressaran els seus sentiments.

Al matí, quan entren a l'escola els xiquets i les xiquetes, col·locaran els seus noms al rètol corresponent i, tots asseguts a l'estora, n'explicaran les raons.

Els rètols seran: *cansat-cansada, content-contenta, trist-trista, treballador-treballadora*.

DOSSIERS

- Recerca de fotografies que facin al·lusió a l'afectivitat
 - Retallarem i enganxarem la fotografia i després hi ficarem un títol que represente l'acció.
- Dibuixem els amics i les amigues
 - Els xiquets i les xiquetes dibuixaran els seus millors amics i amigues de la classe.
- Dibuixe la meua família
 - Tots i totes dibuixaran els membres de la seua família.

Les finalitats del treball són les de conèixer-se un mateix i els companys i les companyes de la classe, aprendre a estimar i estimar-se un mateix i desenvolupar la capacitat de saber admetre els propis errors i rectificar.